

Dagbladet

Et omstridt dokument

Av Johan Vogt 16/4-89

Jeg skal her presentere for Dem et omstridt dokument i historien om den tyske okkupasjon av Norge. Forfatteren: Finn Støren, Quislings utenrikspolitiske rådgiver. Tema: Terbovens krav om masse-terror i Norge. Sted og tid: Berlin januar 1945.

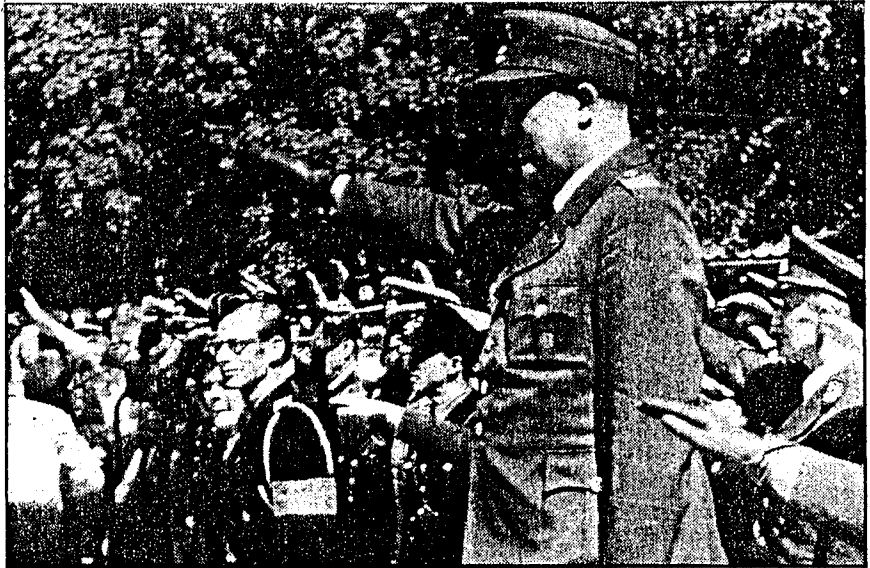
Dokumentet: Finn Støren utarbeidet denne rapport ved begynnelsen av året 1954. Han hadde i året 1951 bosatt seg i Argentina. Han oversendte en avskrift av denne til Johan Scharffenberg, som publiserte den i Morgenbladet 8. mai 1954.

I Den første del av dette dokument handler om Quislings forgjeves forsøk på å få en fredsavtale med Tyskland. I den annen del av dokumentet trer Terboven plutselig inn på scenen. Han kom med en plan om omfattende gissel-mord i Norge. Det heter i Størens beretning: Man forutsetter et antall på 10 000 — ti tusen.

Denne trussel gikk oss den gang hus forbi. Den ble jo heller ikke iverksatt. Selv fikk jeg for første gang høre om denne sak nesten ti år senere. Det var Rolf Fuglesang som fortalte meg denne historie. Jeg tror jeg kan gå ut fra at De, min ærede leser, nå for første gang har fått vite om eksistensen av dette dokument.

Det er en historie som er godt kjent innen for begrensete kretser. Det er for det første de fordums medlemmer av Nasjonal Samling.

Vi fikk i april 1940 et bilde av Quisling som en usurpator som i ly av den tyske besettelse tok makten for å gjennomføre Nasjonal Samlings program. Vi møter i Størens beretning en mann i aksjon for å redde livet for et ganske stort antall nordmenn, vel å merke fra tyske geværkuler. Man kan si at dette var hans fordømte plikt. Hvis han ikke hadde klart å få stagget den blodtørstige Terboven, ville vi i Norge blitt rammet av en uopprettelig ulykke. Vi skal derfor ikke forundre oss over at man bare kan lese om Størens dokument i forsvarsskrifter for Nasjonal Samling, som Odd Melsoms bok «På nasjonal Uriaspost», utgitt i

Quisling satte en stopper for Terbovens planer om å skyte tusenvis av gisler i Norge mot slutten av den andre verdenskrigen.

(Foto: Johan Brun)

■ ■ Quisling forsøkte forgjeves å få i stand en fredsavtale med Tyskland i 1945. I møte med Hitler fikk Quisling imidlertid hindret en omfattende skyting av norske gisler. Dette går fram av et dokument Johan Vogt gjennomgår i dagens kronikk.

ber». De menige ville da holde seg i ro. Gunnar Jahn skrev i oktober 1942 i sin dagbok at Oslo-listen omfattet 180 personer. Han sto øverst. Selv hadde jeg også den ære å være med. Odd Melsom skriver at Quisling fikk forbindelse med Hitler via storadmiral Raeder. Terboven fikk forbud mot å skyte gisler uten forhåndsgodkjenning fra Hitler.

III

Quislings siste besøk hos Hitler fant sted i Berlin i januar 1945.

Quisling hadde med seg en pen ønskeliste: Fredstraktet, norsk nøytralitet og suverenitet. Det tyske sikkerhetspoliti trekkes ut av Norge. Det tyske rikskommissariat trekkes ut av Norge. De norske fangene sendes hjem. Opphør med gisselskytninger.

Dette siste punkt var det eneste som ble godtatt av Hitler.

Etter møtet mellom Quisling og Hitler ble det holdt en middag for den norske delegasjon i regjeringens Gästehaus. Vertskanet var tre-fire høve

nå gå frem med den nødvendige hardhet for å knekke sabotasjelysten i Norge. Der var i den anledning blitt godtatt forslag fra R.K. Terboven og ministerpresident Quisling om at der straks, på grunn av den nettopp stedfunne sabotasje på Nordlandsbanen, hvorunder mange tyske soldater mistet livet, skulle foretas gisselskytning. Det ble nevnt et antall på 10 000 — ti tusen. Dokumentutkastet foreligger.

Da jeg var ferdig med gjennomlesningen, bad Quisling (meg) igjen om å si min mening. Jeg sa da det første som falt meg inn:

«Før man undertegner et sådant dokument bør man tenke seg godt om og sove på tanken.» Jeg ble straks avbrutt av Terboven, som sa at der Führer ventet på å få det underskrevne dokument. Gisselskytningen skulle begynne samme natt uten at der var felt noen dom, og kun en anklage var herefter nok for å få et menneske skutt.

Min (Størens)

2/4

1970, og U.C.S skriit «Pa den andre siden», utgitt i 1988.

Quisling stagget Terbovens blodtørst

Den annen krets er de nå nokså mange som er eksperter i Norges historie under den annen verdenskrig. Disse ekspertene synes imidlertid å ha festet oppmerksomheten vesentlig om dette ene punkt: «Man forutsetter et antall på ti tusen.» Dette er et tall som vi utelukkende finner i Størens rapport og ikke i noen annen kilde fra dette tidsrom. Det foreligger derfor ikke tilstrekkelig grunnlag for å godta dette tall som en historisk kjensgjerning. Jeg selv deler også denne oppfatning.

Jeg sitter, må jeg tilstå, igjen med en fornemmelse av at våre eksperter har trukket litt for vide konsekvenser av denne kildekritikk. Det forekommer meg at de samtidig har satt en strek over selve den aksjon som Terboven hadde i sitt sinn. Han kan ha hatt et forsett å skyte kanskje ett tusen gisler, kanskje to tusen, muligens fem tusen, ja kanskje endog titusen. Selv det laveste tall ville, hvis Terboven hadde fått gjennomført sitt ønske, vært en dyp nasjonal tragedie.

II.

Det foreligger tallrike vitnesbyrd om stridighetene mellom Quisling og Terboven om gissel-mord. Jeg skal her føye til en liten anmerkning.

I 1960-årene hadde jeg en god del samtaler med Rolf Fuglesang. Vi begynte deltakelse i samtalemøter mellom jøssinger og quislinger, i dominikanerklosteret etter innbydelse fra pater Hallvard Rieber-Mohn.

Fuglesang fortalte blant annet at Terboven gjennom hele året 1942 måtte for å få oss til å stille opp gissellister over «jøssinger». Vi måtte, sa Terboven, henrette «die geistigen Urhe-

tyske embetsmenn, blant dem kanselli-sjefen Dr. Lammers og den nye øverstkommanderende i Norge, generaladmiral Hermann Boehm. Hitler var ikke med.

Da man var kommet til kaffen, trådte Terboven plutselig inn i dagligstuen.

IV

Her følger Finn Størens beretning. Teksten er hentet fra Melsoms bok. Den er her noe forkortet.

Skyting av gisler skulle godkjennes av Hitler

«Da vi satt og drakk kaffe i salongen etter middag kom plutselig Terboven til syne. Terboven meddelte høytidelig at det hadde funnet sted et attentat på Nordlandsba-

nen, hvor et tog med tyske militære var ødelagt. Han kom direkte fra et møte med Hitler, sa han, og han fremla et dokument som var utferdiget sammen med Hitler (eller forfattet av Hitler). Dette dokument ventet på Quislings underskrift. Terbovens underskrift forelå alt, og Quisling skulle underskrive som Norges statsminister.

Quisling fikk dokumentet og penn ble gitt ham til underskrift. Jeg iakttok nøyaktig Quislings ansiktsuttrykk under gjennomlesningen. Hans uttrykk ble meget markert og han ble meget blek, noe som tydet på at han var uhyre opprørt. Istedenfor straks å undertegne, som Terboven forsøkte å få ham til, overleverte Quisling dokumentet til meg. Han bad meg lese det nøyaktig gjennom og si hva jeg mente om det. Situasjonen var ganske dramatisk. Jeg leste dokumentet igjennom langsomt. Det var avfattet som en resolusjon, idet Hitler deri hadde gitt Terboven som Reichskommissar og Quisling som Norges ministerpresident tillatelse til å forandre sin politikk overfor den norske befolkning og

«Quisling ble markert og meget blek»

replikk til dette gjengir jeg ordrett: «Jeg må si at såvidt jeg kan se kan ingen norsk ministerpresident underskrive et sådant dokument. En norsk ministerpresidents opp-

gave er å ivareta norske medborgeres interesser, ikke å medvirke til å forøde norske borgers liv.»

Quisling sa nå sin første bemerkning, ordrett gjengitt: «Sendemann Støren har uttalt hva jeg og hele min regjering mener, og herr Reichskommissar, De kan betrakte Størens uttalelse som kommande fra meg som ministerpresident.»

Efter denne replikk fra Quislings side forlot straks Terboven stedet med en slengbemerkning om at vi nå skulle se hva som ville hende. Typisk var det at ikke en av de andre tilstedeværende tyskere grep ordet. Som rimelig var ble selskapet umiddelbart hevet og jeg gikk med Quisling til hans private salong for å diskutere saken.

For å stoppe Terbovens aksjon satte de seg straks i forbindelse med Goebbels og gjorde ham oppmerksom på hvilken redselspropaganda dette ville bli mot tyskerne. Kl. 2 om natten fikk de sendt beskjed til Himmler. Både Goebbels og Himmler lovet straks å gjøre forestillinger hos Hitler for å hindre at planen ble satt ut i livet.

Neste morgen kl. 7 fikk de beskjed om at Terboven hadde forlatt Berlin kl. 4.30 «i unåde» og at ingen gisselskyting skulle foretas.

V

En av Quislings adjutanter under hans opphold i Berlin i januar 1945 har overfor meg bekreftet at han var tilstede og vitne til sammenstøtet mellom Quisling og Terboven. Han har imidlertid ingen sikker erindring om antallet av gisler som Terboven ville skyte.

7.